

КОГТИН ДАВА

Цагин
ЖИСЭН

КОГЛҮНН ДАВА

Цагин
ЖИСЭН

**ХАЛЬМГ ГОСИЗДАТ
ЭЛСТ · 1963**

ҮННЭСН ЦӨКРСН УГАВ...

Шүрүтэ шахлһна үндсиг
Шүлгэрн шалһж зөрсндөн —
Мөңкрсн нер олж
Мөңгэр байжсн угав,
Түүнэс үлү,

Талдан,—

Туурсн күңклмүдин күсл—
Мөрэ шүлгэрн оллав,
Мөңк хүвтэ боллав.

Харалин цуста шовуна
Хар живр сахлин
Сталинэ догшн уурин
Сүүдр хальмгиг дэврхд;
Хальмг болж төрсндөн
Хээрлт уга засгла
Көгшн, баһ уга,
Көөркс, харһсн цагла,
«Хээмнь» гихнь цөн,
«Хальмг» гихнь оли,

Көөгдэд, көрэд, өөгдэд
Күндэр түншсн кемлэ,
Билгэн дуудж шүлгэн
Бадглад, уульж, бичлэв,
Берэд, залус, көгшдт
Белглэд, уйдн умшлав,
Ленинэ нари унтршгог
Лавлж ээлдэд зарллав,
«Нари унтршго!» — гиж
Насари андһар төвлэв,
Халун седклэс төрсн
Ханлтин цевр нүлмс
Хальмг улсн нүднэс
Халхарнь цальгренинь үзлэв.

Шүрүтэ шахһһна үндсиг
Шүлгэри шалһж зөрсидэн —
Мөцкрен нер олж,
Мөцгэр байжсн угав,
Тер шүлгүдэсн көлтэ
Түүрмин ээмшгтэ бэрэнд,
Зүрки болсн

Төрскнэн

Зүркэри

Харсснаннь

Хөөн,

Делкэд байр зарлсн

Диилврин
Алдр
Өдрлэ,
Түүрмин
Терзин
Төмр
Терм
Зууньрж
Мерлэв.
Харулч,
Камерур көөлэд,
Хаснас кемтрэн тоосхин
Кемтркэ мет
Шүднэсм
Күүрэд кемтркэ унсинь
Онһлго менрж,
Ниргсн
Орчлцгин байрт
Багтлав!

Шүрүтэ шахлһна үндсиг
Шүлгэрн шалһж зөрсндэн --
Мөнкрсн нер олж
Мөңгэр байжсн угав.
Тер шүлгүдэсн келтэ
Теркэ, шинкэн бүчрлсн,
Арм баһ наснаннь

Арви дүүвр жилэн
Ар далан көвэд
Аралжн сөртэ сунһугин
Һурви эрэдин ца
Һундлин икиг үзж,
Хол Төрскнэн санж,
Харһиж көлдэд давуллав.
Тиигдг болвчи

Би

Тер зөвүртэ цагт,
(Һаслигин зовлигас ээж
Гергд уульж —

Залусасн,

Заячан хараж

Үрдүднь —

Зеткрлэ харһси эцһрәси,
Зөргтэд тоолгджасн

Зәрм

Залус,

Сүүлән хавчж,

Бийинь арһ хээж,—

Буульмжта лавта

Үннәси

Буру хандси кемлә.)

Би

Эврәннь шүлгүдәси

Буру хандси угав!

Хальмгтаһан хамдан би
Харцһу талрхиг күлэлэв,
Эндрк нарна толяг
Эрэд дуудж уктлав!

Цэци, цевр өдгэг,
Цагин лавта селгэг,
Цань уга күнкл
ЦК зарлхиг итклэв!
Хүв манур кетлх
Хөрдгч, хөрн хойрдгч
Хээртэ съездмүд болхиг
Хальмг зүркэри итклэв!

Тигэд чиги эндр
Теңгр чилгр цагт,
Сталинэ салтр үндсэри
Сөңглгдж көөгджэх цагт,
Алдр Ленинэ нарн
Алтрж мандлжах цагт,
Мөцкрен нер шүлгүдэри
Мөнг эс олсндан,
Байрлж дотран амрнав,
Бахтж хүвдэн ханнав!

САНСАН ЦУНАР ҮЗТХЭ

Туужд чимлһн болгсн
Туурсн байр белглсн,
Жирһлин неквр күцэсн
Жирн хойрдгч давжана!
Делкән төвкнүн амлсн
Даалһвр һартан бәрсн,
Диилвр ардан көтлсн,
Дарук жилнь эклжәнә!
Таңһч бүтн бүгдәрн,
Төрскн амулң дүрсәрн,
Цуг менд бәәсәрн,
Цагин иргчиг уктий!
Күмни цаһан седкләрн,
Күнкл партин һардврарн,
Күсл делдсн көлсәрн,
Күцсн диилврән мактий!
Урһжах жил чилгр,
Олна маһна тиньгр,
Седкл мана бүттхә,
Сансан цуһар үзтхә!

АЛДР РЕВОЛЮЦИН НИЛЧ

Оли-оли жилмүдэс
Ончта негнь йилһрнэ.
Түүнэс күмнэ хүвин
Тууж темдглгдж эклнэ.
Арви доладгч мандлж
Альдас болвчи үзгднэ,
Сээхи һазрас давж
Сарин көрснд герлтнэ.
Алдр революц

кинж

Арвта көвүнэ жирһлд,
Амрлһнд насарн һарси
Ачта көдлмшчин өдгэд,
Китдин тугин зальд,
Кубан төвкнүн чидлд,
Нилч-ниһүрэн евэгч
Нарн мет белглнэ.
Орчлнгин хол төрт
Орцж эвинь олна,
Цагин омгта жисэг

Цеци көтлврэри зална.
Дөчн тави жилдэн
Делкэд хаалһ заасн,
Дэн-дээсн учрхла
Дарад хортан хорасн,
Революцин алдр чидл
Ракетмүд өөдэн тальвла,
Кермс космосур нисж
Күмнэ нер туурулла!
Орчлцгд манһс чидлэри
Ор һанцхи классиг —
Көдлмшчириг ниилүлж босхад
Күцкү ухаһари көтлсн,
Туужин хүв эклсн,
Туурсн революц делдсн,
Цеци Ленинэ парть
Цагин хөөтиг ивтлв,
Иргчиг тодрхаһар герлтхж
Ицсн күмнд зарлв!
Өдгэ цагтан бахтж,
Өргмжтэ көдлмшэн кеж,
Манһдур өдриг уктсн
Мана зүркэр дамжад,
Арви доладгч жилин
Алдр революцин толян
Коммунизмин сээхи жирһлд
Күрэд алтрж мандлх!

**Хөөтнн олн үйирэс
Ханлт, буульмж олх,
Мөцк туужин жисэнд
Мацна тугнь болх!**

«АВРОРА»

Чолун көвөһөн цокси
Чидлтэ Неван уснд,
Цагт мөнкрж үлдсн
Цаһасн «Аврора» нээхлж,
Шинрсн хуучн балһс
Ширтэд байссн болна.

Нээлж тэрсн тэрэһэн
Нигтэр урһсинь үзжэх
Колхозникни бээдл һарад,
Көлсән эрвллго дуршж
Кесн машинһән һээхжэх
Көдлмшчин дүрсн һарад,

Нииһэр дууһан дуулж
Нег алхцар ишкж
Уульнцар йовх пионермүдиг,
Ухарлыг бүлэки хэлэцэр,
Удан ормдан зогсж,
Уктжах эцгин бээдлтәһэр,

Төгэлнгдэн «Аврора» харвж
Таалад, хүвдэн ханж,
Такчг ормдан зогсна.
Шинжлж хэврhэс хэлэхинь —
Шин цевр хувцта
Шишлң пенсионерин дүрстэ.

1959 ж.

«ПРАВДИН» ӨӨНД

Күмни көтлврч болсн
Күңкл Ленинэ ухаһар,
Тэвн жил хооранд
Туурсн «Правд» төрлэ,
Көдлмшчнрин нарн болж
Көтлж диилврүр дуудла.

Онц онциг ханьцулж
Омг өскж батлла,
Медрлин чидлэр агсж
Мөнк хаалһарнь залла,
Хаана бат ширэг
Хамхлх баатр болла.

Коммуна партин һарт,
Көдлмшчнрин дурта барт,
Иргч цаг холас
Илэр биян үзүллэ,
Жилмүдин ца жирлэсн
Жирһл бююрн гүжрүллэ.

Арви доладгч жилд
Алдр «Аврорин» лугшлһнла,
Дүмбр «Правдин» үзгүд
Дегц эдлэр күңкнллә,
Сулдхвр зарлсн үгмүд
Сумнас хурдар нислә.

Күмниг көтлсн үнен
Күндтә мана газет
Коммунизмни делгрлтд бахтж
Күңкнәд орчлңгд зарлв,
Келснь күцдгиг үзсн
Күмн зүркәри байрлв..

Туужин хаалһ герлтхсн
Туурсн Коммуна партини
Алдр газет «Правд»
Амулц менд бээтхә,
Урдкарн мадниг цецнәр
Уралан коммунизмүр көтлтхә.

1962 ж.

ТУУРМЖ

Хойр баатр — төрскинэнь үрд
Холагшан өөдлж назр эргв,
Хөөтин, иргч зун жилмүдин
Хоңх космосас күңкнүлсн болв.

Байрин мандлсн өндрэс дүрклж
Бахтсн үгмүд нартд делгрв,
Толһан экнд татас немж
Тодлгдад күмнд буульмж өргв.

Менд мана үүрмүд ирхиг
Маһд угаһар бидн итклэвдн.
Болв, тигвчн, седклэри үүмж
Буухинь ядж цуһар уктлавдн.

Ирвэл Дигтэ заасн ормд
Иньгүд — Николаев, Попович, — буув.
Нарт делкэ байрар дөврж
Ниргж шуугад альхан ташв.

Тууж алтн үзгүдэр мөңкд
Туурсн баатрмудин нерд бичв.
Тедниг өсксн Коммуна партъ
Төрсн СССР улм алдршв.

Август, 1962 ж.

КУБА — ҺАНЦ БИШ

Сулдхврин алдр тугиг
Суңһж өөдэн өргсн,
Төрски орн нутгасн
Тонулчнриг эрлһж көөсн
Кубан һазр деер
Кеннеси месэн өргв,
Дэврлһ кехэр делкә
Дәкиәс президент догдлулв!
Түрд гитн,
 Президент,
Туужас үлгүр автн,
Цаг хэрү ирдгог
Цаһан гертән санти!
Бички орн гигәд
Бомб, блокадар,
 Медтн,
Киндән эәлһкәр седжәнәт...
Керго юмн тертн!
Куба — һанц биш,
Куба — өнр орн,

Куба — сулхн биш,
Куба — баатр орн!
Хол бишд,
Меднт?
Хрущев, Кастро,
Нью-Йоркд,
Йиртмжд илэр үзүлж,
Хоюри харан атхлдсн
Йирин атхлһн биш!
Куба СССР хойр
Күмнд иньгллһн үзүллэ,
Нартд,
Сулдхврин төлэ,
Негн болсан медүллэл
Дүмбр атхлһһн чидл
Далан холиг билдэ,
Телтрэс телтрүр
сэдклин
Тактар мадниг залһла,
Мана сай хармуд
Мөцкинд теднэлэ нииллэл
Соцсти, президент, тодлти,
СССР-иг бичэ мартти,
Деегүр бичэ сантн,
Делкэ бичэ хутхти!
Космосин эзн бидн
Кубан үни нөкдвдн,

Үүрэн һанц үлдэшговди,
Үгэсн хооран цухршговдн!
Куба — өнчи биш,
Куба — өнр орн,
Куба — сулхн биш
Куба — баатр орн!
Блокадар түүг базһшгот
Бомбар түүг сүрдэшгот!
Баатрмудиг, үквчи, динлшгот!

Октябрь, 1962 ж.

ХУРГ

Хальмгин төрэр балһснд
Хург хуржадгчн гисн
Зэнг, живртэ мет,
Зүркэ догдлулж тарв,
Соньн зэнгин дулан
Сиврин киит дарв.

Машинһэр, көлгэр, йовһар,
Муурхан мартж манахс,
Арвн-хөрн дуунаг
Ардан үлдэһэд ирв.
Махлаһасн цас сажал
Маасхлэж мөндлэд шуугв.
Клубин өрэ цэнтрж
Кинти уурар дүүрв.

Москваһас ирсн залу
Мөнрж олнур шилтв.
Цаасан баглж атхад
Цаг зуурт ухалж:

«Хальмгуд!» — гиж үгэн
Хальмг келэр эклв...

Хар толһатир үүмж
Халучрхад одсн болв,
Улан туг дорас
Үнтэ эврэ кели
Урдкшнг дакнас күңкнв...

«Эмтнэ сэ хээсн
Алдр Ленинэ партъ
Өңгрсн цагин эндүг
Ода, үүрмүд, чиклжэнэ,
Хальмг таңһч шинэс
Хуучн һазртан тогтжана!»

Үг цааранднь келүллго
Үүмж эмтн көндрв.
Ормасн цуһар өндөж
Оларн альхан ташв.
Баһ көгшн уга
Бахтж, байрлж шуугв...

Жилмүдин күцл болсн
Жигтэ сээхн зэңгиг
Эврәннь чикэр соңсж
Эдн үннинь лавлж

Байрин нульмс, инэд,
Бийдэн нуулго үзүлв...

«Кезэ эклж нүүхмб?» — гиж
Көгшн өвгн сурв.
«Таңһч босхк баһчудиг
Түрүлэд йовултн!» — гиж
Комсомольцнрин нернэс баахн
Көвүн босж келв.

«Мөнкин сээхн мөнд
Москвэд маанрас күргит,
Хальмг келн улсас
Ханлт өргит!» — гиж
Өрчдэн хойр ордента
Өвгэрг залу келв.

«Москвэд, Ленинэ цокцд
Мини нернэс мөргит!» — гиж
Дал харсн эмгн
Деегшэн харан өргж
Өрчдэн альхан хавсрулж
Өндэж сурад суувв...

Олн жилин хөөн
Өнгрсид тоолжасн үрэн

Амулцг мөндөр тоссн
Эмтн хүвтэ болв...

Седклин күцллэ ниилсн
Сээхн үгин чидлиг
Эндр түрүнд би
Эврәннь нүдэр үзв...

Герлтэ Ленин трибунас
Генткн олнур хэлэж
Наран өргж, урдкарн,
Хальмгт хувин цаһан
Хаалһ заасн болв.

1956 ж. декабрь

МИНИ ХАЛУН МЕНД

Хальмг зүркнд эңкр
Хол Москва балһснас
Маш байрта зэнг
Мана теегүр күрв,
Өрчд зүркн күгдлж
Өвклзэд лугшж алдрв!
Хээртэ Республик дакнас
Хальмгурн хэрү ирв,
Мөңк Бумбин орн
Маанрт мануртад делгрв,
Алдр ЦК-ан нилчэр
Алти цаг секгдв!
Буурл өргн теегм
Босад альхан таш,
Байрл, хальмгм, байрл!
Бахта дууһан дуул!
Күңкэн Ленинэ тугиг
Күндлж деер делскж
Күмиг өмэрэн герлтэ,
Коммунизмүр лавта көтлсн

Мана Коммуна партъд
Мөңкин халун менд!
Төрскнә оln республиксин
Тоог бийәри нкдүлсн
Шин Хальмг республик
Сээхи хувән олтха,
Өдр, жил ирвәс.
Өндр, өргн болтха!
Кишгнь йорал уга,
Килмжнь зах уга,
Чинрнь чилгч уга,
Чидлнь то уга,
Ғалвд нуршго,
Ғалд шатшго,
Уснд туншго,
Уцгнь чилшго,
Ухалсан күцсн,
Уралан зүтксн,
Хальмг республикд
Халун менд!

30 июль, 1958 ж.

ДӨЧН ЖИЛЭ ӨӨНД

Сүртэ цагин үүлд
Сулдхврин цэкллһн мет,
Күмни тууж герлтхж
Күржцнэд «Аврора» лугшла.

Зун жилмүдин туршт
Зузарж болдрсн бульчнта
Һарарн көдлмшчнр маанрт
Һазрин зурһадгчинь цеврллә.

«Ахир-дүүнр!» — гиж
Алдр Ленинә дуудснг,
Күмни седкл күцсн
Коммуна партин дока,

Хальмг теегт Ока,
Харти, Амр-Санан,
Соңсж,
 дажргдсн хамгиг,
Селминь өргүлж босхла,—

Дөчн жил хооранд
Дүмбр Совет төрлэ!

Көк теңгр дорнь,
Көрстә һазр деернь,
Мандлсн нарни герлд,
Мануртсн теегиннь аһуд,
Туужин утд зовжасн
Тушаһасн алдрсн хальмг,
Жаңһр, Хоңһрин жич,
Жирһлән седсәри залла,
Чини-мини уга
Чилгр цагур зүтклә!
Чееж уудулж сарутрулсн
Чинртә ном, медрл
Гер болһнур ирж
Герлән асхж мандлла.
Хүвән олсн хальмг
Ханад жирһлән мактла.
Туужд өврмж болсн
Туурсн көдлмшән келә.
Байр — хувин тугмуд
Бахтж теңгрт делслә!

Октябри 29, 1960 ж.

МАЙИН НЕГ ШИНД

Жил болһн эндр
Жирһл байрар дүрклнэ.
Сулдхврин мөнк тугмуд
Сунад аһарт делснэ.

Өнгрсн,
Иргч цаг
Өөрдж
Эндр харһна.
Өдгэһин бээдлд нилж
Өдрин сээг йөрөнэ.

Арви доладгч жилин
Алдр, бат
Һар
Эндр,
Коммунизмн һариг
Эңкрлж атхсн болна.

Хойр һарин атхлһнас
Хүвин заль асхрна.
Нарт
Нуршго чидлднь
Нээлж бахтад байрлна.

Дэн-дээснэ ширг
Даргдхнь лавта медгднэ
Дуршж дуудсн керг
Динлхнь тодрха үзгднэ.

Майин нег шин
Мана алдр өдр,
Делкэн көдлмшчирин нинһин
Динлгдшго батин күдр.

1962 ж.

ЖИРЬЛИН ХАВР

Камб шарлжна үнр
Канкнж аһар дүүргнэ.
Бадм цецгс теегт
Багарн нээхлж мануртна.

Хурта сээхн хавр
Хүвтэ урһц зэңглнэ.
Нарта чилгр өдр
Нанта үүрлж мандлна.

Зүркндм хавр цецгрж
Зүүцэд седкллэм ирлцнэ.
Байр живрэн урһаж
Бадглад шүлгим бичлцнэ.

Делү туужин үрглжд
Делкэд Нар делдсн,
Жил ирвэс маднд
Жирһлин хавр белдсн,

Орн-нутгм, Төрскм,
Орчлнгийн хавр уудулна,
Коммунизмн цаг иржэхиг
Кремляс парть зарлна.

Жирһлин герлтэ айсмуд
Жиннэд өрчдм дөгнө.
Мини шүлгин үгмүд
Москва нанд өгнө.

ЭРДНЬ ШИШЭ

(Дун)

Наласн үзмжтэ хаврин теегт
Нээхлсн эрднь шишэ
Нигтэр урһж көкрэд сээхрнэ.
Хэлэсн эзнэ байрин дуунд
Холас гекж мендлэд
Хүвтөһөр дайлад дуудна.

«Мандлсн нарна толиг авлав,
Мануртсн һазр шимэн
Махмударм урсхж гүүлгнэ.
Биитн бийэн күндлсн улст
Бээсэн өгж ханад
Байжулад оркх арһ хээнэв.»

Тингж келэд эрднь шишэ
Таалад нанд һаран
Татад кевшэд бээнэ.
Нээлсн седклтэ мана зөөриг
Нээхлсн эрднь шишэ
Негдүлэд бийдэн даана.

КРЫМ

Крым дегд сээхн,
Келхмн биш.
Арвасн тропическ ац
Альмна иш.
Халун зунин нарн
Хар теңс.
Ташуһарн модд урһасн
Теегин эңс.
Таалмжта оln амрачнр
Тевчдг эмчнр.
Өндр күрисн уулмуд
Оln туристнр.
Хооһан геесн күүкд
Халуч шатрчнр.
Төрснәсн ачлһ авсн
Тоомсрта көдлмшчнр.
Цогц мөндин туг —
Цөңкр усн,
Аршан болсн аһар —
Амулцгин тосн.
Эн хамгиг хээрлснь
Эңкр төрсн!

ТЕҢГСИН АЮЛ

Сальки гентки шуукрад
Садмудин ора шуугв.
Санаторин ах эмч
Саглж өөмлн зогсав.
Харлсн күнд үүлн
Холваһарн һазр бүркв.
Амрчах, эдгжэх эмтн
Адһж гермүдәри тарв...
Айвазовскин зургудас үзсн
Аюлта теңсин бөөдлиг,
Горькин билгәр дуулгдсн
Һалвта бүрестникин цагиг;
Өндр, уурта теңгрт
Охтрһун хар цәклһниг,
Бичкиәсн ави үзхәр
Би ухалад йовлав.
Болһамжта эмчнрәсн тигәд
Бултж теңгс темцләв...
Теңгс анхун цагтан
Теегшц мануртсн болна.

Арслигуд күркрснэр ода
Анар сүртэһэр чичрүлнэ.
Толһа ташрлж бултулсн
Товмудин дегц халһишн,
Луржиннад тарси дууһарн
Лугшж намаг тосна...
Өмн үзгини салькн
Өврмжтэ баатр һарарн,
Теңгсиг йораласнь өргэд
Темтрүлэд түлксн болна,
Бат хад чолуһар
Бийән эргүлсн бүсиг,
Теңгс күчән һарһж
Таслхар седсн болна...
Нүднд үзгдм холас
Нигт цаһан нооста,
Сүртэ чонмудар көөгдсн
Сай иргүд мет,
Көвәһүр өөрдэд ирхләрн —
Көр цасн делтэ,
Ууд хазад уга,
Уулин дүңгә харата,
Хаалһднь харһсн хашаг
Хамхлад күүчэд оркх,
Бэрәнэс алдрж һарси
Баатрмудин һалзу адуншн,
Күрисн хар дольган

Көлврж дарукан күцэд
Күржинэд өмнм нурна,
Көөстрж, номһрсн усн,
Күчэн алдад цальгрж
Көлдм күрэд цацгна...
Шуукрад салькни чидлд
Шуугад цахсн тенгс,
Агта чингэр дүүрсн
Аһар зүрким авлж,
Уханим бийүрн татад
Удан өөрэн бэрнэ...
Ямр чигн шовуд
Ядсн нанд үзгдхш,
Хар охтрһун цэкллһн
Харвсн нүдндм бэргдхш...
Һалв һурви частан
Һалзурж аздлад зогсв,
Тенгс ууран гееж
Тогтнад дакнас тинив.
Үсэн толяр самлж
Усн нарнла үүрлнэ,
Мөнк кееһэрн налаж
Мини өмн дүнгэнэ...
Цеңкртж дольгарсн усиг
Цааранднь ширтэд хэлэхинь:
Соньн,
Эврәннь жирһлтэ,

Седкл, ухан, күцлтэ,
Цаһан мөңгн балһсна
Цээсн гермүд өркэри
Жилв хаңһаһад холд
Жирлэж үзгдсн болна.
Тенгснн жиртнгиг хээхэд
Тагчг сууһад ухалхинь:
Садкон тускар һарһсн
Сээхн тууж, айсмудиг,
Петр хаана зүтклһиг,
Пушкинэ падрсн шүлгүдиг,
Севастополнн өөр хортиг
Сөргсн баатрмудин зөргиг,
Күмни ухан кемжән угаг
Күцэд медсн болнав.
Аюлта цагтан бөк,
Анхун цагтан авлта,
Алдр мөңк тенгслэ
Эрәсэг ухандан дүңцүлнэв.

1956 ж.

ЖАҢЫРЧ КҮҮККН .

Жилмүд оли хооранд
«Жаңырыг» түрүн
Бере болад уга ^{дуулснь}
Баахи күүкн гндг.
Жаңырч өвгнә келснәс

Уласн герлин утанд арһул
Удсн нари залрж суужала,
Бахтсн минн халун уханд
Баахи сәэхлә холас үзгджәлә.

Үзмжтә уйн нәри цогцта,
Үлгүр дүүрнә хурц келтә,
Соньн сәэхн көркхөн чирәтә,
Солоңг мет бүләкн хәләцтә,

Минн улан әвтәхн һоста,
Минһнә дурн — цусн хачрта,
Баахи эрк Арагнь-Дагнь
Бицв-ятхан һартан бәрә,

Герлтэ дуута чивһинь жирлэв,
Геглэсн айснь күнкнж асхрв,
Цагин холиг ивтлж нанур
Ценисн дунь ирэд соңсгдв.

Жилэ һазрин хортан динилсн,
Жидин үзүрин батинь хуһлсн,
Жирһлин төлө хүвэн нерэдсн
Жанһрин баатрмуд дууһинь соңсв.

Хол һазрин тоосн боднгудин
Хар сармта балтст үзгдв.
Кесг бэрлдэнэ күржинсн шууган
Күүкнэ дуунд тачкнж соңсгдв.

Эмэл деер төрсн эднэ
Элкнь жирһлднь түрүн урсв.
Күдр болд хуһлсн арслнгуд
Күүкнэ дуунд кел бэргдв.

Теегин салькн цаһан бетк
Толһан ташуд кевтүлж дарв.
Баатрмуд күүкнэ ду соңсж.
Бийснь бийән эс таньв.

Цегәхн уснас цевр бэрцтә,
Цаһан мөнгнәс герлтә седклтә,

Үалин заляр арчгдсн зүрктә
Үалвин аюлар батлгдсн зөргтә,

Туурсн баатрмуд дууна айт .
Туужд орулсн үнән медв.
Күүки дуучин өмн дээчнр
Күндлж сөгдәд ханлт өргв.

Кемр арһм тасрад,
Күч өглго, өрчәсм,
Зеткрәр, урлдани халунд,
Жолаһиннь алдси мөрншн,
Зальта үгмүд асхрж
Жигтә байрар делсхлә,
Догдлси зүркни булгас
Дурн чамур алдрхла —
Үргж седкләсм әәлго,
Уурлж, һазалж, көөлго,
Урдк кевәри чи
Үүртән намаг тоолни?
Иләр дотр седклән
Иткж нуулго келни?
Бичкхи һарари, урдкарн,
Байрлж һарим атхич?
Бичә атх! Болж!
Дү күүкнишңг чамаһаң
Дурлж зүркм геев.
Үүрин күүкдтән мет

Үни седклэн келдгэн
Уур. Түүнэсчи кэлтэ,
Чини седкл тевчж,
Чеежлэлэн эврэн гүвдлдж,
Баахи, таасгдси көвүһичи
Бас би мактнав,
Дотран, нульмсан бэрж,
Дуран нууж, түншнэв.
Эрсүв чамаг, ода,
Эндрэс ави чи
Мини тускар түүнлэлэн
Мактад, шоодад, күүнд.
Талдан көвүднн сээг,
Таасгдси эс таасгдсннь,
(Экчи бишв) нанд,
Эрсүв, бичэ кел!
Хэлэси мөн снитм,
Хээрлич хув, өгич!
Дү күүкнэ седклэр
Дурим бичэ засич!

ДУН

Күриси усиг керчэд
Керм өмөрэн йовла.
Балһси ард үлдэд
Бадрсн герлэрн улала.

Сарин толянд дольган
Сармтрж эрэтрэд гилвклэ.
Дулахн зунин асхар
Дун ухандм төрлэ.

Урссн Ижл хол
Ухандм айснь өглэ.
Үгинь тенгрин одд
Үүмж чикндм шимндлэ.

Дуунам хол утхинь
Дурн авч ирлэ.
Чини чирэ хэлэж
Чимлһинь билгм олла.

Белн болснаннь хөөн
Белглж чамдан дууллав.
Хүвин солнгтрси бээдл
Харнһуд тодрха үзлэв.

Зегстэ нуурин усар
Зеегтэ нүдтэ күүктэһэн,
Жилктэ ке оңһцар
Жисэд дурна үгтэһэн,
Хаврин сөөһэр йовхларн.
Хувр байр үзнэвди,
«Дурлв» гнж келхлэрн
Даргдшгоһар улаж ичнэвди.
Болв, келчкснэ хөөн
Байр кү өргнэ,
Зеегтэ хар нүдд
Зүрк таалж эвлнэ.
Келчкснэнь хөөн чи
Кенэсчи хүвтэ болнач.
Зэрмдэн... седклднь һундад
Зовж гейүрэд хатнач...
Болв, цаг давх,
Буурл үсндчи орх.
Баһ наснанчи зовлңг
Байр болж медгдх.

* * *

Көкрси гүн уста
Күмн-тегсин көвэд,
Харлси торһн үстә
Хальмг күүкн зогсад,
Домбртан көгинь орулж
Дурна айс цокв.
Нахуль тегст хаяд
Геглзүлэд дууһан дуулв.
Тер тегсин заһсь
Күмни зүркс бээж. ·
Теркә баһчудин хүвс
Көркхнүр усчдг бээж.
Генткн мини толһа
Һалар падрж эргв.
Күүкнә һахульд зүркм,
Көөркө, ирэд торв.
Тегсәс, зүркм, салн
Түңшж күүкиг эрв:
«Тәвнч намаг, сәәхлә,
Санси санаһичи күцәнәв,

Сар, нар хээхлэ —
Сурсичи өгнэв»,— гивэ.
Өмнэснь күүкн инэж
Өргэд өрчдэн шахв:
«Орчлңг, сар, нари
Одд нанд керго.
Нанд һанцхи чи
Наснам күслч»,— гивэ.
Солоңг мет байр
Суцдарм дуулж залрв.
Жилмүд минн өмнм
Жирһлин хув делгв.

* * *

Шаһаца көк ноһата
Шавши теегин дунд
Жиржинэд урсжах усна
Жирмэхэс асхинд өсрнэ.

Улан мөнгн сар
Унтж удад сержэнэ.
Байрлси минн һар
Болханнь һариг атхжана.

Асхин сержинси сээхи
Аһар өрчөрм наадна.
Атхр хар үсэрнь
Альвлж Болхала шоглна...

Жирһлин туршт мадниг
Жилмүд бичэ салһтха.
Ман хойрин хүв
Мөнкинд негн болтха.

АЛЬМН

Саахн өмнм торлэсн
Баахн студентк күүкн,
«Танд — нанас»,— гиж
Терээр альм хайв.
Байртаһар нанд дайлж
Бийнь цааран һарв.
Адһж би терээр
Ардаснь күүк хэлэвв.
Салькишцг, хар нүдт
Садт уга болв.
Мини шогч авһм
Мусхлэж намаг дуудв.
Нүдэн хөкрэр чирмж
«Не, ямаран?» — гив.
«Кен?» — гиж би
Эс медсэр сурв.
Колхозник нүдэрн инэж
«Эндрк өрүн» — гив...
Мини өмнм ода
Минчисн альми кевтнэ,

Кесг дүнцүллһн болсн
Ке халхнь улана.
Аскрсн эмтэхиннь санхинь
Амнас шүлсн харна.
Сенр сээхн үирнь
Сержинэд өрөһәр тарна.
Өрүн цаг билә.
Өргмжтә седкл урһла.
Альмнур дакнас хэләж
Айта сээхнәр байрллав.
Альмн болхв?.. медхшив.
Асхн ирхиг, болв,
Адһж би күләнәв.

* * *

Санхинь, инэдн күрнэ.
Альвлж күзүһинь орасн
Атхр хар үстэ
Сээхи күүкн үзгднэ.
Намаг түүнтэ үүрм
Наач инэхэд таньдулла,
«Сээхи күүкн» гиж
Шимндж нувчинэр келлэ.
Үнн. Күүкн көрххн.
Үгин хурциг меднэ,
Күр кехд эвтэ,
Керсү, ухата бээдлтэ.
Болв, шинхи таньлдсн
Би өөрхи бишв.
Нээрт биилсн цаглянь
Нүдэн түүнэс авхшнв.
Бас нанла мөндлхлэрн
Гээвһэ сээхнэр мишэнэ.
Би яахан медлго
Һаринь авч маасхлэнав.

Ода мел оньдин
Өмнм чирэнь үзгднэ.
Седкл тусси болхв?
Санхинь, инэди күрнэ.

Чини халхчи
Чинини өңгтэ,
Хурц келнчи
Хуурин айста.
Сээхи нүднчи
Солцгтрж герлтнэ,
Зөрмг хэлэцн
Зүрк менрүлнэ.
Кенд дуртаничи
Күн медхш.
Ухарлыг бээдлчи
Уханасм нархш.
Нанд гихлэ —
Наадксичи яахв?
Теднд гихлэ —
Таасгдгичи яахв?
Наач инэжэһэд
Нанур хэлэлэч
Юңгад тигэд
Ярлэж мишэлэч?

Зооган кежэлч?
Зүркәрм наачалч?
Кү зовалго
Келхичи, иньг,
Мини билгт
Мактмж болхичи!
Чамаһан дуулж
Чидлән сөрсүв,
Көркхичи буульж
Күмнд келсүв.

СЭЭХН ИНЬГМ САНГДНА

(Дун)

Седкл туссн иньгм
Сананасм төрүц нархш.
Зүрким авлсн сээхлэм
Зүүдидм ордган уурхш.

Бүтүһәр келсим анхрдг
Баахн иньгм сангдна.
Таалмжта үг келдг
Тингр сээхлэм сангдна.

Өгсн үгдэн күрич
Өргмжтә дуран өгич.
Иньг минн, ирич
Ицсн зүрк саатулич.

ЗУРГ

Негл сээхн зург
Наадксас йиллж хадлнав.
Өөрксм авчкх гишнгэр
Өрчдк даһмдан бэрнэв.

Онъдин, сансн цагтан,
Удан түүгэн хэлэнэв.
Мини бээдл сандгоһинь,
Мусхлэж, дотран темдглнэв.

* * *

«Дуртав» — гиж намаг келхлэм
Дөөглж чи тинкд инэлэч.
Дакад ода бийчн юңгад
«Дуртав» — гиж нанд келнэч?

Үнн, тинкд баахн билэв,
Үгин утх, болв, медлэв.
Ичж бас чаддг билэв.
Икрхсн инэдчн меддг билэв.

Хэрү чамд ю келхв?
Худл уга, өңгрсн седклэс,
Мартшгоһар чеежд үлдснь:
Мини ичр, чини икрхлһн.

БИ, БОРИС БОЛН ЧИ

Нарн суусн хөөн
Наадн инэди сонсгдна,
Орс домбр хаза
Орс көвүн жиңнүлнэ.

Асхн шидр, үүднд,
Арһулхнар чи дуулнач.
Дуунаннь айсин жөөлнэр
Дуртаһан бийүрн дууднач.

Чини дууһичн сонсж
Чичрж Борис адһна,
Галстукан һарасн алдж
Һазаран үүмж зүткнэ.

Баһлицгд зүүдг заапнк
Бүтүһән олж чадхш.
Баахн, төвшүн, саахнк
Борис яһснь медгдхш.

Болв, чи дуулхларн
Борисиг дуудж бээхшч...
Нанд назаран нарх
Нам дурм күрхш.

* * *

Үнниг онцлж шимндэд келвчн
Үлгүр болж нартар тарна.
Орчлңгин трибунас худлиг орквлчн
Ормдан унтрж бийән барна.

1962 ж.

ТУУЛЬ

Кесг зун жилд
Күмни уха авлна.
Бичкнэс көгшрх күртл
Билгин көрңг болна.

Угаг бээхүр дуудж
Уктж түүг босхна.
Седклин хол күслиг
Сидлһәр нартд тосхна.

Мөрнд живр урһаж
Мисхлд орчлнғ эргнә.
Сар-нарнд гинчлж
Сээхи мөндән күргнә.

Кезәнә бээсәр тежглж
Келәд иргчиг заана.
Олиг уралан гүжрүлж
Олад хаалһинь герлтхнә.

Туулин ээлдсн хамгиг
Тууж аштнь харвна.
Күцкүл күмни ухан
Күүцэд сансан делднэ.

Жирһлин жисән, болв,
Жилвән өмнән тэвнэ.
Дакнас күцэгдх тууль
Дуудж өмннь зогсна.

КҮМНИ УХАН

Хагсад намрт ноһан шарлхларн
Хаврт эврәннь идэһэн үлдэнэ.
Хольжад эмтн жирһлэн төгсэхлэрн
Хөөтин үрдүдтэн медрлэн үлдэнэ.

Хоршж күмни ухан өсэд
Холд нисх кермд төрнэ.
Өндр нарни нилчэр батрад
Өрэн нарнур нисж өгнэ.

Зуг, герл уга нутгт,
Зууж ухан биян барна.

* * *

Шам шатна,
Шатад унтриа.
Өр цээнэ,
Өдр бөкнэ.
Өнгрснь утна,
Иргчнь ахрдна.
Көдлмшиннь аш
Кеснь үзнэ.
Кегдснь икднэ,
Кегдхнь баһдна.
Жилмүд өңгрнэ
Жирһл давна.
Давсн өдрмүд,
Дури байрмуд,
Цагнь ирхлэ
Цуһар сангдна.
«Тһикд» гһгэд
Туужшиг келнэч,
Эс медсн
Эндүсэн олнач.

Күцэлго хайси
Көдлмштэн хүнднач,
Ховдглж көдлхэр
Ханцан шамлиач.

ЦЕВРДЛҮН

Жирһл, жирһл! Оли
Жилмүдин хөөн эндр
Жирисн үзгүдтэ эн
Жигтэ цаас бэрүлэд,
Эмин, седклим дарсн
Ээмшгтэ хар уул
Цагин йоралур уһаж
Цевр күцл килэснм
Өөрдүлсн болвч. Зуг
Оли жил күлэсн
Келсн күүкншиг Зэңг
Көгшрэд ирж кевтэл,
Хойр альмин хачртнь
Хурнясн унсн бээдлтэл.
Деерк урлнь комчинд
Дотаран татгдж онкижл.
Цаһан оддшиг, инэхлэнь,
Цээж ярлздг шүүдинь
Цынга харлулж будад
Цуста хамднь нульмулад

Цаснд хайулсн бээдлтэл.
Амнистяр генткн сулдсн
Эср, хулхачнр мет,
Махлаһарн һазр цокж
Маасхлзад, ормдан эргж,
Тавшж биилэд байрлж
Тогльж альхан ташхшнв.
Хар гөрэр зальггдсн,
Хэрү дэжж иршго,
Ардм дараһарн үлдсн
Арви жилэн хармшнав.
Уха туцһаһад

өнгрсн

Ут цагин дара,
Эрк шиллһнэ догшиг
Элк урсж саннав.
Үксәннһ хөөн одж
Үннән олсн

Оли

Үүрмүдән гейүрж саннав...
Ядхдан үкхинһ өмн
Ядсн күслән тедн
Үзсн болхинһ гиж
Үүмж, хээлж саннав..
ЦК-д Ленинэ сурһульчнр
Цевр цецнәрн бээснһ,
Хүв күмнд зарлсн

Хөрдгч съездин шндвр,
Хрущев нартд бээснь,—
Делкэн байр гиж
Дотран ханад саннав.

12.9 1956 ж.

* * *

Күмни ухан чеежд
Ке сээхн гершң.
Келхд, бас тершн
Кесн күңкл урнта.
Кегдэд угаг кех,
Келгдэд угаг келх,
Күүнә алдр ухан
Күңкл урн — Жирһләр
Делдгдж босад батрж
Делкән эзн болна,
Хөһннь эврәннь өрән
Холвж Жирһлд өгнә.

ЖИРҲЛ БОЛН ҮКЛИН ТУСКАР

Зун сээхн цаһан жилд жирһл ниргнэ,
Зуг ор һанцхн мисхлд үкл байсна.
Жирисн жирһл зах уга дала болна.
Жилисн үкл ор һанцхн дусал болна.

1959 ж.

ҮҮРМ ӨНГРВ

Дурта мини үүрм эндр өнгрв.
Дольган метэр цогцнь уга болв.
Эрснн зевтэ хадаснас өнчрсн хувцнь
Эжгэрж сулдинэд хоосн унжв.
Хая эмтнд сонсгддг дунь такчгрж
Хэрү иршгоһар мини чикнэс хольжв.
Хээрн залу! Орчлнг хоострсн болв,
Хойрхн ишкмд, зуг, назр уудв.
Болв үүринм уга болсн жирһлнь
Бүклдэн мини жирһлд орж багтв,
Толһамм, экн зовлңгд шахгдсн болад
Түңгшж мини ухан һаслңгд авгдв.

* * *

Зүүдидм орсн үүрм
Зүркнэм чивһс көндэв.
Өцгрсн цагин тодлвр
Өмнм жиңнж өндэв.
Өрчдэн һаран тэвж
Өврж би чиннв.
Юн көгжм дотрм
Ятх тачана гихв?..
Жульжин дум, шар
Жөөлн хонгшаран батлжавзгоч?
Хэлсэн, жирһлд төрхэр,
Хоңшаран цокжадг болвзгоч?

Урд, түрүн цас
Уктж байрлдг билэв.
Альхнаси, һожһнад хээлжэх,
Архайг доладг билэв.

Терз гентки хэлэхинь
Төгэлнгд цээһэд цаһаж,
Кезэ цаһаси болхв?
Кенэс түүг сурхв?

АХР ШҮЛГҮД

* * *

Эврэ келэн холси
Экэн холснла эдл.

* * *

Меклэд таасгдси чальчаг — теңгс биш.
Мекэр олси тоомср — нерн биш.

* * *

Чинэн угала ноолдж
Чидлтэд биян тоолси — буру.
Моңгла ухаһан дүнцүлж
Мергид биян тоолси — буру.

* * *

Үнен — сүртэ зарһч —
Үксиг чигн цаажлна.

* * *

Цальгрсн ус долаж — ундан хэрүлшгоч,
Цагин өңгрсиг дуудж — насан утдулшгоч.

* * *

Боран уурад тогтна.
Бурхд буурад илткгднэ.

* * *

Күн мөнк биш —
Керг мөнк.

* * *

Көлднй наалдсн шавр уңһахар
Көвүг толһаннь ораһар цокж.

* * *

«О, нари намаг зөв эргжэнэ!» — гигэд
Өдрин дуусн моңхг толһа деер зогсж.

* * *

Монан нүд үзхэр хэләһэд
Меклә түүнә геснд орж.

* * *

Тоомср хортнас олхар седхлә —
Түүг динлх кергтә.

* * *

Толһачин тоормд даргдвчин
Төрүц нүрһнасны хоцрхш.

* * *

Бийэсн дү толһачиг
Босад: «Эцг!» — гив.

* * *

Бүүрһсн чониг
Бэрхд амр.

* * *

Эзнэһнь өмн ноха
Элкэдэд гүүхдэн дурта.

* * *

«А» гидг үзг медчкэд
Өмт сурһхар седнэ.
«Б» гидг үзг дасчкад
«Бив» гисн сана зүүнэ.

* * *

Төмриг һалд бэрж батлхла — болд болдмн
Болв үлү бэрхлэ — төмр болдгнь уурдмн.

* * *

Жирһлин салькна өмнэс зөрсн
Живрин батнь чигн хуһрдмн.

* * *

Өлн бүрүс нег-негнәннь сүл
Өмкж, цусн һартлинь жажлна.

* * *

Сээмсрхж деерксдэн зуһудж залу
Сээхн үүриннь нер ховлв.

* * *

Ааляр авси нерн —
Арһс бүрксн торһн.

* * *

Шин дә эклх улсиг олад дүүжлхд —
Шөрвсэн эврэн сөңглж эрчмнэд өгнөв.

ҮВЛИН СӨ

(Бички насна тодлвр)

Үүлн теңгр бүркж
Үрглсн сариг бултулв.
Терзэр оржасн герл
Төрүц үзгдгнь уурв.
Нөөрм күрхш. Серүн
Нүдэн аньлго кевтнэв.
Күүрт дурта оln
Көгшд шулмсн тускар
Келсн туужс саннав.
Иткхшив. Болв ухалхинь
Ирватрж му болна,
Сөөһин такчгт дуд
Сонртсн чикм оlnа,
Һаза салькн гиннж
Һэцнэд нохашц яцшна,
Терзин шуурхаһар орж
Такчгт зүрк кинтрүлнэ.
Уудьврин айсар уульсн
«У-у-у»,— гисн дунь,

Эс унтжах миңи
Экнд орад хадгдна,
Үксн эмтн, генткн,
Үзгдүл болж зогсна.
Эрг-дүрг гихлэм
Эрс хаанул цокв,
Өсрж нүдэн секхлэм
Өмнм баран бархлэв.
Шуурһн һаза шуукрна.
Шулмшиг шимндж ишкрнэ.
Герт таңх такчг
Һанцхн аав сүрклнэ.
Бархлэсн баран, генткн,
Бийүрм өөрдсн болв.
Шилвкж хойр һаран
Шивэд өмэрэн хайв.
Эмшж үүмэд би
Альхарн нүдэн халхлв,
Аавурн дарунь шахлдж
Адһж толһалһан хучв.
Тиигж кевтлм өсрэд
Толһа деерм юмн
«Тоб» «тоб» гиве
Ааван чимкэд серүлж
Арһул би шугшв.
Нөөрмүһәр: «Яһвч?» — гиж
Нанас аав сурв,

Тирислж «Присі» — гигэд
Тоб-тоб гижэсн
Көгшн мана минсиг
Көөхэд орнас буулһв.
Үрглсн сариг бүркжэсн
Үүлд цааран нүүв,
Өмнм бархлэсн баран
Өлгэтэ девл болв.
Серүн аавас ээж
«Шулмс» уга болв...
Бичкхи көвүн бээхдэн
Болшго күүрмүд сонсж
«Шулмс» бээнэ гиж
Сөөһәр һардго билэв.
Туульд келгдг муусмуд
Туслнг намаг гетдмн,
Шулудсн бийм ардасм
Шүүрн гисн болдмн.
Би эн келврэн
Бичкдүдт ода келхлэрн,
Болшго юмнас тадн
Бичэ ээтхэ гижэнэв.
Зөргтэ, юмнас ээдго,
Залус болтха гижэнэв.

ЗЕ НАҢЦХ ХОЙРИН БУУРЛЫН

Наста, жирхлдэн дамшлтта,
Наһцхнь зееһэн санв.
Бичгинь умшж зень
Байрлж седклднь ханв.

Талдан ээмгэс бүлтэһэн
Төрл саднурн нүүв.
Тенд ниргж жирхх
Таңгсг уха зүүв.

Колхозин завхоз зеедэн
Қишгтэ орм олв.
Олэта складин ахлач
Омгта зень болв.

Хойр зеенртэн тохмта
Хөд, наһцхнь заав.
Болв, складас хүрсхс
Бийдэн дораһур даав.

Эврэ улс эдн.
Элги, өөрхи садн.
Ю чиги арһлх.
Яһнат, тигэд, тадн?

Һар һаран уһадг.
Һарлцснь эврәһән татдг.
Өнр улс жирһдг.
Өнчнь түрж хатдг.

Иим ухата наһцх
Идхд, уухд дурта.
Элвг колхозин бәэснәннь
Эзн болчкесн дүртә.

«Дораһур, дораһур, дораһур,
Дигинь олж олзлхмн.
Эвинь олад эдлхлә
Эн насндан күрхмн».

Иим селвг наһцхнь
Иткж шиндәд келдмн.
Согтчкад, һаран сажад
Сарвлзж бииләд делдмн.

Цаг зуурт наһцхнь
Цесн болж үзгдв.

Уурха саигд, зень,
Шуурха олсан медв.

Зеенриннь хөөднн хурһднь
Зерглэд олн болв.
Жигтәһәр, хурв даж,
Жилд теднь икрлв.

Ноосн гидгнь болхла
(Нам келсиг иткшгот!)
Нилх хурһдаснь чигн
Нээмн килоһас дутшго!

Арһта хойр садна
Аһруснь сээхн бәрцтә.
Хоосн аһарар бээвчн
Хөөднь тарһлдг авцта.

Көк мотоцикләр зень
Колхозин аһуһар довтлна.
Кишгтә садан үзж
Көгшн наһцхнь байрлна.

Цаг негәр йовхш.
Цәкрм цаһанар бээхш.
Шөвг мишг дотрас
Шовадган бас уурхш.

Хурц олна нүдн
Хулха-хоома алдхш.
Закана хату үнн
Закрмжас хуурмгиг тэвхш.

Наһцх зе хойр
Нег цагт бэргдв.
Колхозин но уульнцар
Келкэтэ мет туугдв.

Зарһ деер уульж
Зень наһцхан заав.
Наһцхнь зееһэн шахж
Нүүлинь илткж шаав.

Хулхаһар ирсн зөөрнь
Хэрү шангур орв.
Арвн жилэдэр түүрмд
Арһта төрлмүд орв.

Кецин усн
Һууһан темцв.
Кесн гем
Эзэн темцв.

1962 ж.

ХАР БУЛГТ ЛАВК ХААГДСНД

Элстэс, кирцэд қелхлэ,
Элвг хөрн дуунад
(Йовһар йовси күүнд
Ядхдан дөчн болх)
Хар Булг селэн
Хотхрас өндөж үзгднэ.
Альмн кедмнэ модд
Ацмударн нигтрж харлна.
Хүвтэ намр белдж
Хаврар урһц делдж
Селэнэ улс гүжрж
Седклэн өгэд көдлнэ.
Кеер эрднь-шишэ
Кемжэлж дөрвлжлэд тэриг,
Хөн үкрэн кинж
Хаврин идгт бордна.
Ахрар келхд, цуһар
Арһ-эрдмэн үзүлнэ,
Гүргүдэн орсн хавриг
Гүжрж шунад уктна.

Шулун машинэр ахлач
Шус гиж ирнэ,
Альд, ю кехинь
Амлж хэрү хэрнэ..
Хар Булгин кедлмшт
Харшлт, зуг, харһва.
Акад юмбе, шидрт
Ахлачнр лавк хаава.
Эд-тавринь ачад
Элст орулад тэввэ,
Хустг, давс, шикриг
Хамж хогинь таслва...
Хар Булгин улс
Хустг шикр угаһар
Хойр-һурвн хонгт
Хуучн хоршаһар тесвэ..
Цааранднь, нежэдэр Элстүр
Цовлдад һардг болва.
Утц, цэ, давс
Уутар зөөдг болва..
Тер һаслңгинь үзж
Тоомсрта колхозин ахлачнр,
Балһсна торгин һардачнр,
Басл гүүнэр тоолж
Хойр-һурвн хонгт
Хоорндан хүүв кенэ
Элстин элсн мет

Элвгэр үгмүд асхрна,

Үгмүд,

Үгмүд,

Үгмүд,

Үзүр-зах угаһар

Үүрмүд келнә.

Болв,

(Хээри сээхи үгмүд!)

Хар Булгин колхозникүд

Теднә хүүвин заляр

Түләнән хальдаж чадхш.

Булсен цөөһән самрж

Будг шарлулж орулхш,

Тассен товч, ядхдан,

Түүгәрнь хадж чадхш...

Келәри биш,

Кергәри

Колхозникүдт дөннх кергтә

Һарари, келсәри, кеер

Һазр әс хаһлвчи,

Эврәннь көдлмшини халхарни

Эңгин гүжрлт шунгахмн...

Давсен, шикр угаһар

Динлвр түрүг медхмн.

1962 ж., Хар-Булг, хавр.

ЭЛСТ. ХАВР. БАЛЪЧГ

Элст, Элст гиж
Элгсж шүлгчнр дуулна.
Элвг билгэн хурцлж
Элдү кевэр буульна.

Баахи тосхачнр гүжрж
Балһсан дуршж делднэ.
Сар ирвэс босхж
Сарул гермүд белднэ.

Ценкр тенгрин нарид
Цегэхи аһар дольгарна.
Цаһан эрстэ уульнц
Цээж моддарн эрэтрнэ.

Сар ирвэс уульнц
Санаһар мет өснэ.
Шин дараһарн босад
Шилмүдэрн нарид гилвкнэ.

Балһсна сээнд нерэдсн
Бадгуд шүлгт төгсв
Талдан төр үзснэсн
Танд келж өгсв.

Хальмгин теегүр ирсн.
Хаврин сээхнь берке!
Жирһл уктж өндэсн
Жирисн ноһан эрке!

Мануртсн сээхн өдр
Мадниг һазаран һарһна.
Тингр чирэтэ, марзасн,
Таньлмуд гент харһна.

(Зуг, итктн намаг,
Зоогин төлэ келжэхшив,
Мууг, балһснаннь бээдлэс,
Малтж олхар седжэхшив.)

Хормаһан өргсн үүрмүдэн
Холас бидн таньнавдн.
Эврәннь хормаһан атхж
Эцкр теднэн тоснавдн.

«Мендт» гиж үзлцн
Махлата толһаһарн гекнэвдн.

Болнаж көлмүдөн хэлэж,
Бальчг ямринь шинжлнэвди.

Кен, альдас йовхан
Келж, жим заана.
Кецү улмд хаалһчин
Күнд үүл даана.

(Шалдрнг бальчгт һосд
Шатад гилвкж падрна.
Шавр улднь зузарж
Шаавр болад батрна.)

Сээхн үүрмүд хоорндан
Селвгцж цааран һатлна.
Өмнк хаалһурнь, келсэн
Өргэри зааж батлна.

Хавр, хавр! Элстүр
Хагсуһар ирдг болхичи,
Эмт бальчгас гетлһдг
Арһ, хээмнь, олхичи!..

Альхи мет делгрси
Асфальт уульнис бүркжәнә,
Элстихнә күцси седкл
Эқләд сээхнәр бүтжәнә.

«ДЕМОН»

Цугиг үзчкєн,
Цугиг мєдчкєн,
Цугиг умшчкєн,
Цугиг холчкєн,
Хөрн наста
Хэлэхинь көгшэ,
Му инэдтэ
Мусхлэж үзгднэ.
Ю үзүлвчн
Юм таасхш,
Сэн гивчн
Соньмсж хэлэхш.
Ухата кү
Тер олхш,
Уудьврла бас
Төрүц салхш.
Энрдэн нистг
Эн «демон»
Мана цагт
Мел цөн.

Болв жирһлин
Байрта тенгрт
Зәрмдән эне
Зә олна.
Оһтрһу бүркж
Харлсн үүлишң
Онъдин кулысн
Хәләцнъ солинә.
Әрлһж түүг
Әәлһж көөхмн.
Жирһл меддгоһинь
Жилилһж медүлхмн.

САР

Сээхн асхн. Зуг
Сарул болснь му.
Булта хар девлэрн —
Будцтрси жөөли дулаһарн
Хамг делкэг бүрkdг
Харцһу угань му.
Күүнд үзүллго көвүн
Күүкән таалхар билэ,
Дуг гихин зуур
Дурна мөрә — үмслһ
Дуртадан өгхәр билэ.
Болв әмтн... Сар,
Буйн болтха, сурсув,
Кергтә цаглари чи
Кендчи әнкр үрч,
Кецү сээхнч, эрсүв,
Үүрим күүктәһинь үлдәһнч,
Үүлдин ца бултж
Үмслһнд харцһу өгич...

.

Саршнг бас, жирһлд
Сээхи мана үүрмүд
Хэрхэн мартад суухларн
Харшл болжахан медхш.
Көөрк, инэж бурхларн
Кү зоважахан санхш.

КЕРГО КҮН...

Сээхн үүрлэрн керлдхлэрн
Сахньж эмтнлэ шимлднэ,
Миркиж, үүриннь туск
«Мууһинь» цугтнь малтна.
Бийдэн кесн ачиг
Бас част мартна,
Наадад үг келсиг
Нам медлгс тарана.
Үннд цуһараг тоолад
Үндсинь олхар зүткнэ.
Цугиг медсн болж
Цецн бээдл һарһна.
Энд-тенд сонссан
Эне, наадк эмтид,
Бийэсн келсн болж,
Бод-бод гиж
Болвслж эвэрнь тэвж
Бийнь бийдэн бахтна.
Келсн үгмүдэн санж
Көвүн ухаһан өврнэ,

Күнкэн үгмүд бийэсн
Келсн болж меднэ.
(Күүнэ уха хулхалсан,
Көөрк, мартад хуурна)
Күүкд түүг сонсж
«Керго күн»—гинэ.
Күцс көвүг келүллго
Көвүд хооран харна.

БААТРИН БААТР БЭРЛДЭН

*Советск Союзин Герой
Басқа Баатрт нерәдгдженә*

Холд, өргн теегт
Хальмг нутгт төрсн,
Коммуна партин нилчэр
Күн болж өссн,

Старшина нертә Баатр
Саг-сергг кевтнә.
Хаалһин утиг ширтэд
Хаац нүкнәсн манна.

Модн заагур моһашцг
Матьхлзсн хаалһ төвкнүн.
Нарта, сээхн зунин,
Намшр дулан өрүн.

Тагчгт холас генткн
Таржцнсн э соңсгдв.
Цовлдад дөрвн машин
Цоонгрсн тооснас үзгдв.

Сөцглж ракетницэн татад
Старшина хурв хав.
Өөрдж машинд тарад
Өсрлдж немшир буув.

Назрла хавтаж наалдад
Гитлериин салдсмуд мөлкв.
Өөрдүлж йовад, Баатр,
Өмнэснь сөргэд хав.

Болһаж, нежэдэр төвлж,
Босхлго хортиг бэрв.
Тасн-зурһан үксинь
Тоолж мергидэн ханв.

Немшир эднэ өмн
Негхн күүһинь аңхрв.
Дегц цуһар босад
Дэврэд уралан хурдлв.

Болв, үклин һалв
Баатр угтад цацв.
Хэрү һазрт унад
Хортд зогслго мөлкв.

Хойр талагшан, тустан,
Хаһад Баатр амдна.

Өшэрхсн немшмүд халзурж
Өмэрэн алдрж зүткнэ.

Автоматин төмр халж
Альхна арс шатана,
Хээлн гисн болж
Хар болд цаһана.

Хойр дискин сумн
Хортнд өггдэд чилв.
Немшир түүг медж,
Нүкнүр зөрж өөрдв.

Баатр пистулан атхж
Болһаж өмэрэн шаһав.
Төвли, чавган дарж
Түүрүн һарсинь шавтав.

Өтн метэр фашист
Ормдан матиж дүһрв.
Өндэж босад, темтрж,
Өвдглж шавр өмкв.

Түүг үзсн нөкдирнь
Тулгдж һазрла шахлдв.
Тус-тустан нүкнүр
Тусхар гүжрж халдв.

«Һанцхи пистулар, һанцхарн,
Һээрлэ тессн — берк...»
«Асхрхла — ааһ цусн,
Әгрхлә — нээми чимгн...»

«Хортн олн гиж
Хальмгин үрн ээхий?
Нурһан тедид үзүлж
Нерән бузрдж һутаһий?...»

«Нерн үкхин ормд
Насн үкг гидг...»
Тним ухан торлэж,
Толһаднь акчмд орна.

«Кезэ манахс ирнэ,
Көвүд, альдвт?»—гиж,
Баатр халдн бээж
Бийнь бийәсн сурна.

То уга гранатмуд
Төгәлигд унад харһна,
Болв негнь шудтан
Баатрин окопур унна.

Һавшун кевәр Баатр
Гранат һарари хавль,

Түргэр дайли, хэрү
Түүг шивж эрлнв

Дамшлт авсн мет
Дарукинъ бас бэрв.
Халун шингсн үклиг
Хаһрхаснь өмн шивв.

Негхн мисхл удхла
Насн тасрхинь медв.
Хавлж долан гранат
Хэрү ээдтнь илгэв.

Тингжэтл «Ура!»—гнж
Төгэлцгд манахс хээкрв.
Немшнр ээмшж өндөһэд
Нежэдэр һаран өргв.

Байрлж нүкнэсн босж
Баатр альхан ташв.
Эврэхсүрн эн гүүж
Эңкрлж теврхэр седв.

Болв ниссн гранат
Белкүснэинь хажуд үзв
Һазрт унхаснь өмн
Гранат хаһрж тиирв.

Гедргэн тусси Баатр
Гесэн менрж атхв.
Халун цусн турглж
Хурнд заагурнь асхрв.

Бэрлдэн чилснэ хөөн
Бас нигдви?»—гиг
Өврси бээдлтэһэр Баатр
Өндэс гиж хэлэв.

Тедүкндк машин дорас
Төвлжэх немш үзгдв.
Гес бэрсн харинь
Гинсн сумн ивтлв.

Гентки нари харлж
Һазр теңгрлэ ниилв.
Орчлңг иг метэр
Ормдан дурж биилв...

«Баатр!»—гисн дун
Будцтрси холас сонсгдв.
Нөөрэси серси мет
Нүдэн секж хэлэв.

Өөрэн эврәннь сээхн
Өкэси иньгүдэн үзв.

Сальк һарһж негнь
Сэрвкүлж альчур сажв.

Тедн заагт һаринь
Телэд арднь күлсн,
Бэрлдэн чилснэ хөөн
Бийинь хаж шавтасн,

Чичрсн немшин шарһху
Чирэ Баатр үзв.
Хортн ээмшж өмннь
Хойр көлдж унв.

Арһ чидлэн цуглулж
Араһан Баатр зуув.
Зүн һартк пистулан
Зууньрж атхад өргв.

Халхарнь нульмси һоожси,
Хэврһднь зогссн капитан,
«Ха, Баатр!»—гнж
Халучрхж келэд закв.

«Бэрэнд бэргдси салдсиг
Би хашгов» — гнж.
Дуран Баатр диилж
Доргшан пистулан кев.

* * *

Госпиталин түншсн өрөһүр
Генерал бийнь ирв.
«Герой!»—гнж Баатрин
Һаринь атхж мендлв.

Хальмгин зөргтэ баатр
Халучрхж өндөхэр седв.
Хээртэ Төрснэсн жирһлэн
Харм бишинь медүлв.

Баатрин баатр бэрлдэн
Баатрмудт үлгүр болв.
Алти од өрчднь
Ачлж Төрсн өргв.

ТӨРСКНЭ ТУСК ЧАСТР

(Тууль)

Түрүн ишкдл жирһлд
Түшүлж кегүлсн һазрнь,
Ээврлсн нарии толярн
Энкрлж өсксн теңгрнь,
Эмтә тоотд, үрглжд,
Эмтәхн зүүдн болдмн,
«Төрскн» гиж күмни
Тууль туужд ордмн.

* * *
Кезэнә негә цагт
Кесг жилин туршарт,
Кех үүл уга
Күцх төр уга;
Уудьвртсн хан бээж.
Уха-седклән сергэхәр,
Түргәр тер хан
Түшмл нойдудан дуудулж:
«Үкжәнэв! Болв сонстн!

Уудьврим эс тарахлатн —
Цугараһитн, аврлт угаһар,
Цаажла харһулнав!» — гиж
Күмсгэн сүртәһәр инилүлж,
Көләри һазр девсж
Келәд ду тасрв.
Ә-чимән уга
Әәмшж чичрсн олнас,
Һазрар сахлнь чиргдсн,
Гилгр, халцха толһата,
Көгши нойн өмәрән
Көшәд ханяж һарна.
Хаана өми сөгдж:
«Хээрлтн!»—гигәд мөргж,
Боол! бәәдлтәһәр бөкиж,
Борклсн дууһар келнә:
«Орчлцг минн заһаһар
Ол дакж эргсн,
Йиртмжин бәәдл шинжләд
Йир дакж үзсн,
Нег му яльчм
Нанд жигтә белг
Одахн, тоож, өгв.
Орчлцг дууһари байрлулдг
Оли зүсн шовудас
Оичта негинь бәрәд,
Арһта күүнд тоолгдхар,

Авад күрэд ирлэ.
Геглэгсн сээхн дууһан
Герл һарһад асхрулж,
Сонссн хамгин седкл
Саатулднж гиж келлэ.
Болв, кишго яльч,
Бас хойрдгчинь бэрэд,
Талдан күүнд, тингжәһэд,
Таасгдхар, өгвзго гиж
Яльчан би дораһур
Ярһчин сүклэ харһуллав.
Тана уудьвр тарахар
Таңгсг шовуһан би
Белглжәнэв!»—гиж нойн
Мөлкж эзн хаананнь
Мотрт күрч долаһад
Хэрү ормдан эргж
Хооран бөкиж һарв.
«Авад иртн!»—гиж
Атисн чирәһән талвалһж
Аврлт уга хан
Амрсн бәэдлтәһәр закв.
Богшурһан өңгтә, бичкхн,
Бор дууч шовуг
Өдрин бийднь хаана
Өргәһүр авад ирв.
Алвтднь бийиннь дарук

Арвс тээшэн хан
Тоомсрта шову хэлэдг
Толһач кеж тэвв.
«Уудьврим тарах живртнд
Урднь үзгдэд уга
Уурха саң жирһл
Удл уга белд!
Үгәсм һархла...»—нудрман
Үзүлж хан зачна.
Түшмл ээмшж сахняд
Түрү зака күцәнэ.
Туурсн урнмуд өтрлж
Термлэд, алтн сунгуһар,
Үзгдэд уга гер
Үнтэ шовунд делднэ.
Цаһан хунин булиг
Цаг эрвллго шүүж
Жөөлн сээхн девскр
Жигтэ дуучд белднэ.
Бийнь хан эдлдг
Бал-бурм хотар,
Солм-боньдин идәһәр
Сээхн шову асрна.
Шар өрлэ хан
Шовуна ду сонсхар
Бөөлци дотрта девлән
Босад ээмдән көдрж,

Хар булһар һосан
Хөңлдү адһад өмсж,
Һазаран һарад такчгт
Һанцхарн зогсад чиңнә.
Чикән сонртулж, болһаж,
Чирмәһәд ду күләнә.
Акад юммби! Шовун
Ә-чимән уга.
Дарук өдртнь бас
Ду һарчахмн уга.
Тикләнь хан дотран:
«Теегт, аһарин ууд,
Таварн бәәси шовун,
Оли әмти хурдг
Өргән өөр зеершж
Ә һарчахмн уга.
Әмтнәс хольжулхмн»—ғиж
Тәәшән дуудж авад
Талдан зака өгнә.
Нарт делкәд һанцхи
Нүд авм сәәхи,
Орчлүгд бәәхәс цуглулси
Оли зүси модта,
Келәд үзүлж болшго
Ке қаңкисн цецгстә
Садурн шовуна гер
Сагар күргтхә гинә.

Һамһр анһр модднһ
Һаңһад салькнд нээхлнэ,
Ноһан һалар падрсн
Нигт уйн хамтхаснь
Негт үгцсн мет
Нинһэр дуулж саржннна.
Ценкр, улан, көк.
Цецге нарна толянд
Цацган ээврлж делгэд
Цемцэж биян ясна,
Цевр серүкн аһар
Цегэрэд дольгарж мануртна.
Зуг шовун урдкарн
Зовньсн, гейүрсн бээдлтэ,
Дун уга такчг
Дор ормдан сууна.
Орчлцгин ке сээхнд
Онһган төрүц өгхш.
Догши хаана уудьвр
Дууһан дуулж сергэхш.
Ядсн дууһан дуулхднһ
Юн дутжахнь медгдхш.
Цагт өңгрсиг, ирхиг,
Цецн ухаһарн илткдг,
Алврдан нер туурсн
Алдр гүн номтириг
Орн-нутгасн хан

Өтрлж биюрн дуудулна:
Шовун эс дуулдг
Шалтг учринь олж
Цээлтхэ гнж закж
Цаг тедид заана.
Учр—шалтгинь олхар
Уха туңһаһад сууж
Гүн номтнр удаң
Гүүлгж бишлэл кенэ.
Зэрмань: Шовун, гент,
Зекүн өрин аһарт
Царцад, хоолнь сөөлнкэрэд
Цаг зуурт гемтж;
Наадкснь: Биш, буру,
Эвгө хот өгснэс
Элкнднь му болад
Эн такчгрж, гилднэ.
«Тингжәһэд, мактгдсн шовунь
Төрхэрэ таңх болвзго,
Нэрэр шинжлэд хэлэхлэ
Нойнантн белгд невчки
Мек орсн болвзго,
Маһдта...»—гнж зэрмнь
Мусхлэж хоорндан шимнднэ.
Даранднь долан долан
Дөчн йнсн хонгт
Хоорндан селвгцж күүндвчн,

Хурц ухата номтнр,
Шовун такчг болсна
Шалтг учр тээлхш,
Нег лавта шиндвр
Ниилж харлж чадхш.
Шову хэлэтхэ гисн
Шүрүтэ хаана тээш
Шимидэд эзнэнь чикнд
Нег үг келв.
«Не, тинг»,—гнж
Хан харан дайлж
Хэрү түүнд өгв.
Түдл уга даруны
Тээшин закаһар, цергчнр,
Талдан орн-нутга,
Дээнд кел бэргдэд
Долан жил болсн,
Төсркэн санад гейүрсн
Туурсн нертэ цецниг
Тууһад авад нрв.
Толһаһан өргж хан
Тер цецнүр хэлэж,
Эргж цуһараһинь бас
Эврэннь номтнран хэлэж:
«Герэн санжанч?»—гнж
Генткн цецнэс сурв.
«Һазр деер һанцхн

Нарсн-төрсн нутгас
Эцкр юмн күүнэ
Эн наснд бээдв?
Ядхдан нүднәннь булцгар
Ядсн Төрскән акчмд
Үзж, седклән хацнаж,
Үкхдән зөвв»—гнж
Хаана сурврт цецн
Хэрү өгч келв.
Хойр хар нүднәсн
Халхарнь нульмән һоожв.
Хан цецнүр хэлэж
Хоолан ясж келв:
«Кемр чн мнни
Күнд төр хаһлхла,
Делкәд һанцхн шовун
Дуулж эс өгдгнн
Учр келж өгхлә—
Удлго хәрхч!»—гивә...
Хаана гүн номтирин
Хэлэц ухаһннь медж,
Бийнь бишлэл кеж
Болһаж цугинь тоолж,
Бэрәнд бээх цецн
Байрлсн бээдл һарв,
Һаслцгас һатлһх жола
Һартан бәрсн болв:

«Орчлигд дууһарн туурсн
Ончта шовуг дуулулх
Седкя танд бээхлэ
Сонсти»,— гиж келв.
«Ор һанцхн арһ
Олзлж тадн сөртн.
Оли һазрар шовутаһан
Орм сольти»—болва.
Һазадни орна цецн
Гүрмэн эдлж зовжаһад,
Өгсн селвгинь сөрхэр,
Өдрин бийд, хан,
Хол хаалһд бедрж,
Хот, малан белдж,
Һарад йовх зака
Һаран өргж өгв.
Бэрэнд бэргдсн цецниг
Бийлэнһэн йовтха гивэ.
Маңһдуртнь хан шовутаһан
Манач цёргтөнһи хамдан,
Энткел цецниг дахулж
Эврэ, күүнэ һазриг
Эргэд кедэд һарва.
Оли жил хан
Өдр болһи хаалһдан
Орм соляд нүүж
Орн—нутгуд төгэлв.

Жирһлд кезэдчн үзгдшго
Жигтэ, өврмж болм,
Кесг йовдл зууран
Кеер хан үзв.
Халта үвлин киитнд
Хаац хээж даарад,
Хаврин хар салькид
Халх чирэһэн шатаһад,
Хээрлт уга зунин
Халун нард өгрж,
Намрин асхсн хурт
Норад түрү үзж,
Уулмудин күрисн орад,
Ууһарн туурсн көдэд,
Ө-шуһу моднд,
Өргн холин көвэд,
Арта торһн асран
Асхар телж татад,
Харул өөрэн тэвэд,
Хан кесг сө
Өргәһэсн холд гейүрж
Өдр күлэж хонв.
Урд кевәри шовун
Уудьвртж такчг йовв.
«Соньн йовдлв. Һазрин.
Сээнинь эргэд төгэлвдн.
Талдан орна цецнә

Тааһад келсинь күцэвди.
Тигэд юңгад шовун
Такчг дууллго йовдв?
Белг өгсн нойн
Бийнм меклси болвзго?
Шову дахулад йовулчкад
Ширәһим ээлхәр бэевзго?
Хәрхми!»—гиж тоолад,
Хан, сүл бүүрд
Хонхар шнидж зогсв.
Бас невчк ухалж
Бийинь дахж йовси,
Бусдин уудьврта цецниг
Бачм кевәр дуудулв.
«Үзжәнч, цеци, чини
Үгичн бидн күцэвди.
Зуг шовун келән
Зальгсн мет такчг.
Худл үг юңгад
Хаанд келвч?» — гиж
Һазр девсж хан
Һаслнкта цецинд келв.
Болв, цеци сүрдлго
Бод-бод гиж,
Хаана уурта сурврт
Хәрү иигж өгв:
«Алдр хан, шовунтн,

Аштын лавта дуулх.
Зуг, хан, урдк
Зовлнг-уудьврати ода
Аһарт нисси шовуна
Ард үлдсн мөршнг,
Теңгсэр йовсн оңһцас
Татлдад үлдсн мөршңг
Мөр эс үлдвү?
Мөн тиним эсий?
Болв зовлнг-уудьврти
Бийити хоран гилэ.
Күн гисн юмнти
Керг үүл угаһар,
Хур угад ноһаншңг,
Хатад шарлж түрнэ.
Жирһлнь түүнэ айстан
Жилиж хорад үрнэ.
Ода болхла, та,
Өмнэн керг даавт.
Керг, үүл, көдлмш,
Күмни жирһл кеерүлж
Туужин холд күңкнх
Туурсн частр болна.
Ик үүл күцэхд
Иткл кергтэ, хан,
Теслт угаһар, альчң
Төр күцшго, хан,

Күлэти, шовун дуулх,
Күдслти өөрхи»—гиж
Цецн үгэн төгсэв.
Цаг зуурт хан,
Зүвкэн доргшан буулһж,
Зөвинь йлһкэр ухалв.
Урдк уудьвриннь бээдл
Үзхэр седж санв.
Хэлэхлэ: урдк уудьврнь
Харан өцг уга
Хоосн чинр болв.
Уудьврин ду сонсхар
Уданар хан чинив.
Дун уудьврт уга
Дүлэ таңх болв.
Уудьврин уха шинжлхэр
Уурта хан чирмэв.
Серл-сегэн уга
Седклин хорн—уудьвр
Һээд һарсн доңгта
Һэрг болж һарв.
Эминь авн гисн
Ээмшгтэ уудьврас ода
Аһарт ниссн шовуна
Ард үлдсн мөршңг,
Тенгст йовсн оңһцин
Төрүц билрсн мөршңг,

Нуурин уснд хайсн
Нөг атхм давсншиг,
Үлдл уга болв.
Уудьвр, кeргин гүргүд,
Урсад уга болв.
Хөөтдэн хайлх төр
Хаана уха ээлв.
Харнһу сө болв.
Бөкүн илэсн хамг
Бигшж, зингж ниснэ.
Халх, урл, чик
Хазж хавдахад шигдвэ.
Улмин көшүн үнр
Утаншиг хамр цоква.
Заг асртнь харһлго
Залж тэвсн бийнь,
Хан унтж чадлго
Хүүхлэж доран эргв.
«Синрг эн һазрт
Сүл хонг глж
Сакл тэвжэнэв...»—хан
Седклэн тингж саатулад
Сөөннь өрэл алднд
Сүүкнэд нөр авв...
Зүн үзгин теңгрт
Зальтрж мандлад өндөж
Өрин цолвн одн

Өдр зэңглсн кемлэ,
Шову манжасн цергч
Шус гиж шилтв:
Бичкхи дууч шовун
Байрлсн өнг һарв.
Живрэн сажад көндрж
Жиргсн болж медгдв,
Хоңшарарн өрчэн арчад,
Хумсарн хоңшаран арчв.
Харул цергч өтрлж
Хааһан дуудж серүлв:
«Шулудти, богд, шинжлхинь
Шовун дуулхар седжэнэ,
Босад хоолан ясад
Бийэн белджэнэ!»—гивэ.
Хоорсн өдрин герлд
Холагшан һазр үзгдв,
Хоосн сиирг көдө
Хагсу тег харвгдв.
Улм, бальчгта нуурин
Урһмл хатяр, яду.
Хая-хая тажрха
Хамхл бомбаж харлна.
Шарлжн эн-тенд
Шоваж хатад зогсна.
Цаараннь энгдэн элсн
Цаһаж ирмг даһна.

Урһжах нарна сүүр
Улаж һазр герлтхв.
Орчлнг, шин өдрнг
Өмнэснь угтж тосв.
Хан өсрж босад
Харвж шовунур өөрдв.
Лавта дуули гнжэхинь,
Лугшсн зүрктэ, медв.
Өөдлжэх нар хэлэж
Өсрж шовун ннсв,
Гериннь суцлгт цокгдж,
Гейүрж, хэрү унв.
Уутьхн хоёр нүднь
Уульсн бээдл һарв.
Болв, тигвчн, шовун
Байрин дууһан эклв.
Жнгтэ шовуна дунь
Жирһл мактсн болв.
Улмта, замгта нуурла,
Урһжах нарна герллэ,
У ценкр тенгрлэ,
Эңгдэн холд цаһасн
Элснлэ, цуг орчлнгла,
Байрлж мөндлсн дунь
Бахтж аһарт күңкнв.
Хаана хату зүрк
Хээлүлж урсхад көндөв.

Шовуна иньг ижлнь
Шуугж нааран инсв,
Оларн дууһиннь дахад
Орчлнгийн сээг дуулв.
Кинһэн авлго, болһаж,
Кинж соцсен эмтид:
Нарна алтн толяр
Нээрүлж татен чивһцтә,
Ятхан айслулж татад
Ядсн күцлән күцэд
Ииртмж дуулсн болв.
Хатсн шар шарлжн,
Хамхл, улм, элсн,
Тенгр, һазр, аһар,
Тус-тустан шову
Дахад дуулсн болв.
Делкән ууд геедрсн
Дурта үрән олсн
Төрскнь байран ода
Туурулад дуулсн болв.
Бийләһән дахулж йовсн
Бусдин орна цецнд
Хээлсн зүрктә, төвкнж:
«Хэлэлтн, цецн, инм
Бичкхн шовуна зүркнд
Бүкл нартд күртм
Байр яһад багтсм?

Учрь юундв?»—гнж
Ухарльгар хан келв.
«Тагчг зовси шовунантн
Төрснн назрнь энд.
Төрсннэ туск частрн
Танд шовун дуулжана.
Нарсн төрсн назртн
Наншасчн баатр кенэ,
Орчлнлд күртм байр
Онцн зүркнд багтана!
Сулдхвр хээрлтн!» — гнж
Саналдж цецн келв.
Хан түүнүр хэлэж
«Хэр!»—гнж сулдхв;
Шовуна герин үүд
Шулунар сектхэ гивэ.
Бэрэнэс алдрсн шовун
Бахтж тецгр өөдлв.
Цецкртсн сээхн дээрэс
Цецнсн дуунар, иньгүдтөһөн,
Төрснн сулдхвр хойрнг
Туурулсн частрн дуулв.

1 !Б о о л — хуучн хальмг келэр, мухла.

НАРГ

Үннэсн цөкрсн угав	3
Сансан цуһар үзтхэ	9
Алдр революцин нилч	10
«Аврора»	13
«Правдин» өөнд	15
Туурмж	17
Куба һанц биш	19
Хург	22
Миши халуу мөнд	26
Дөчн жилэ өөнд	28
Майин I шин	30
Жирһлин хавр	32
Эрднь шишэ	34
Крым	35
Теңсин аюл	36
Жаһрч күүкн	40
Көмр арһм тасрад...	43
Дун	45
Зөгстө нурни усар...	47
Көкрсн гүн уста...	48
Шаһаца көк һоната...	50

Альми	51
Санхинь, инэди күрнэ...	53
Чини халхчи...	55
Сээхи иньгм сангдна	57
Зург	58
«Дуртав» гиж намаг келхлэм...	59
Би, Борис боли чи	60
Үнийг онцлж шимндэд келвчи...	62
Тууль	63
Күми ухан	65
Шам шатна...	66
Цеврлһи	68
Күми ухан чеежд...	71
Жирһл боли үклин тускар	72
Үүрм өнгрв	73
Зүүдидм орсн үүрм...	74
Урд, түрүн цас...	75
Ахр шүлгүд	76
Үвлин сө	80
Зе наһцх хойрин буурлһи	83
Хар булгт лавк хаагдж	87
Элст, хавр, бальчг	90
«Демон»	93
Сар	95
Керго күн	97
Баатрин баатр бэрлдэн	99
Төрскнэ туск частр. (Тууль.)	107

Давид Никитич Кугультинов.
ДВИЖЕНИЕ ВРЕМЕНИ.
Сборник поэтических произведений.

Редактор Э. М. Кектеев.
Художник М. И. Остапенко.
Художественный редактор Н. Д. Будников.
Техн. редактор Т. А. Гайдаш.
Корректор Х. Бадмасва.

Калмыцкое государственное издательство,
г. Элиста, 1963 г.

Сдано в набор 12.1-62 г. Подписано к печати 2.11-63 г.
Уч.-изд. л. 3,35. Печ. л. 3,6. Бумага 60x84¹/₂.
Тираж 1 000 экз. Заказ № 449.
K00552. Цена 17 коп.

Красная типография, г. Ставрополь,
ул. Артема, 18.

Цена 17 коп.